

ПРЕЗИДЕНТ І СУСПІЛЬСТВО

Вісім років незалежності дають змогу проаналізувати пройдений шлях і окреслити ті напрямки, якими ще потрібно пройти до зриву-тої держави. Особливо це необхідно зробити саме нині, в період підготовки до виборів Президента України, тому що з ним пов'язані всі суспільні процеси. Слід усвідомити багато речей, що стосуються діяльності Президента України.

Варто розібратися в тому, яка форма правління діє в нас, які політичні системи є в світі. Історична практика довела, що найбільш класичними є: президентське правління, парламентська республіка, конституційна монархія. Яскравим представником президентського правління є Сполучені Штати Америки, де президент виступає одноособісним керівником виконавчої влади, і де практично відсутнє таке поняття, як уряд. Президентська адміністрація виконує всі необхідні функції виконавчої влади, а президент є її керівником. Хоча, якщо говорити вже зовсім прескіпливо, то в чистому вигляді не можна визначити, що це президентське правління, тому що діє конгрес, який має певні повноваження і тим чи іншим чином впливає на виконавчі структури. Прикладом парламентської форми управління є Німеччина, де главу уряду (канцлера) і сам уряд обирає парламент. Головне – дотримуватися принципу розподілу влади на виконавчу, законодавчу і судову з чіткою системою їх функцій.

Наша країна обрала форму президентсько-парламентської республіки. Згідно з цією формою президент є главою держави і виступає від її імені.

Далі ми проаналізуємо, які ж права та обов'язки в президента і які у законодавчої влади. Саме тут існує протиріччя, що не дає змоги ефективно відпрацювати моделі держави. За чинною Конституцією президент не є главою виконавчої влади, але це зовсім не значить, що він не має впливу на неї. Президент вносить до парламенту свої пропозиції щодо кандидатури на посаду прем'єр-міністра, призначає за поданням останнього міністрів. На визначальних напрямках президент має абсолютний вплив на виконавчу владу і через її кадри може провести будь-яку свою пропозицію, будь-яку свою програму, хоча це компетенція Уряду.

Проте, на жаль, за цей час не був прийнятий закон про Кабінет міністрів. І тут виникає багато проблем. На мій погляд, головна з них – це існування двох команд: Президентської адміністрації і Кабінету міністрів.

Потужний апарат президентської адміністрації впливає на хід подій і прийняття управлінських рішень. І тут теж повинен бути чіткий розподіл компетенцій. Положення про адміністрацію президента необхідно відпрацювати так, щоб у неї не було можливості якимось чином управляти урядом. Це дуже важливо. Чому? Бо в багатьох випадках спрацьовує така схема: приймають рішення в адміністрації президента, потім передають їх до уряду, який реалізує ці рішення, а в результаті виходить, що за провал в тому чи іншому питанні, відповідає останній. А той, хто приймав рішення, залишається в стороні. Це суттєво протиріччя, що обов'язково треба усувати. І командою Президента багато зроблено для того, щоб такий розподіл компетенцій здійснити і щоб уряд був самостійний.

До того ж іде постійний процес формування команди виконавчої влади і на рівні областей, що дає можливість мати дієву її вертикаль: обласні адміністрації, районні адміністрації. Раніше в адміністраціях були люди, призначені Президентом, які виступали проти його лінії. Це був нонсенс. Нині в областях працюють люди, які можуть задавати тон в політиці. А відомо, що розквіт України можливий тільки через розвиток областей, районів, міст, селищ, сіл. Якщо ми це зрозуміємо, то зовсім по-іншому буде-

мо ставитися до проблеми децентралізації влади.

Ми підійшли до теми самоврядування в Україні. Попри все, вдалося створити модель самоврядування, усвідомити необхідність цієї моделі. При Президенті створена і активно діє Координаційна рада з проблем самоврядування. Нині рівень людей, які трудяться в міських, селищних, сільських радах, значно зріс: вони вже не чекають вказівок зверху.

Висновок: є ефективно діюча система виконавчої влади, однак в неї ще потрібно вносити певні зміни, розвиваючи самоврядування, підвищуючи компетентність на всіх її рівнях. Разом з тим виконавча влада не може діяти одноособісно, а тільки в системі влад. Тому виникає проблема створення моделі взаємовідносин між виконавчою, законодавчою і судовою владами.

Знову повернемося до розгляду інституту президентства. Закінчується другий президентський термін в Україні. Як можемо ми сьогодні оцінити роль діючого Президента? Чи були успіхи за цей період? Чи було логічне продовження політики президентів, її спадкоємність? Треба спокійно і об'єктивно відповісти на ці питання. Саме при першому Президенті Л.М.Кравчуку відбулося найважливіше – з'явилася держава Україна, була захищена її незалежність. Це був свідомий вибір. Ми тільки не уявляли, наскільки це буде тяжко. Але давайте дамо об'єктивну оцінку цьому факторові – чому тяжко, чи могло бути інакше? Перш за все розпад СРСР – цей величезний політичний процес – не міг минути безслідно, тому що заціпає дуже багато людських дол, наступав на інтереси багатьох політиків, які втрачали дуже багато, і звісно, боролися проти цього, маючи засоби для цієї боротьби.

Велике наше завоювання в тому, що цей процес для України минав мирним шляхом. З держави одного типу ми отримали зовсім іншу державу – на ринкових засадах. Економіка Радянського Союзу була розірвана на шматочки, створилися економіки незалежних країн. До цього додався процес реформування – з адміністративно-командної, планової економіки ми переходили на ринкові засади.

Сьогодні ми це знаходимося на низькому рівні розуміння всієї ринкової системи, ринкових відносин і тільки-но доходимо до її сприйняття. Ці процеси, на жаль, проходять в Україні, як на мій погляд, повільно, можна було б набагато більше зробити за ці роки. А може, саме таким чином ми зберегли мир і спокій в країні?

Хотів би підкреслити, що та політика дістала логічне продовження в діяльності другого Президента. Це велике завоювання. Символічно, що сьогодні перший Президент підтримує діючого на нинішніх виборах, а це свідчить і про те, що, незважаючи на помилки, незгоди, втрати, які ми мали, країна йде курсом реформування і пошуку моделі соціальної, демократичної, правової держави.

Несправедливі звинувачення на адресу діючого Президента, що ми не відразу стали щасливими. І якщо ми не розуміли цього раніше, то треба віддати належне йому нині, коли збережений мир і спокій в державі.

Якщо говорити про можливість президента, то вони великі, але все-таки є одна сфера – відносини між виконавчою владою, Президентом України і парламентом – законодавчою гілкою влади, що не врегульована до цього часу. Звісно, що закони практично окреслюють ту модель держави, що є на сьогоднішній день. Чи можемо ми нині сказати, що в нашому суспільстві є ефективні закони, які створюють найбільш сприятливі умови для реалізації положень Конституції і побудови цивілізованої держави? На превеликий жаль, ні.

Ідеальна схема, яка повинна бути, це та, коли є "контрольний пакет" управління державою. Це означає, що в усіх гілках влади одна політична і соціальна орієнтація.

Логічно і Конституція дає таке право, коли із законодавчою ініціативою виступає виконавча влада, тобто вона бере на себе відпрацювання програми соціально-економічного розвитку, а парламент підтверджує це прийняттям відповідних законів. З одного боку, потрібно поставити в заслугу діючому Президенту, і уряду те, що в нас з'явилася Програма "Україна 2010". Дуже багато критики вона зазнає і, може, десь справедливої. Я особисто вносив пропозиції про внесення до неї деяких розділів і змін. Ця програма є програмою Президента, програмою уряду, але вона не зафіксована як державна програма. І в той же час розробляється ще одна. Але повинен бути здоровий глузд і єдина сфера розробки і прийняття таких програм. Чому б не об'єднатися, відкинувши амбіції, а об'єднавшись навколо ідеї державності, працювати на єдину програму, взявши за основу те, що напрацьоване не тільки урядом і парламентом, а й провідними вченими України, використавши досвід тих країн, котрі вже досягли певних позитивних результатів. Маю на увазі Польщу, Чехію, країни Прибалтики. Чому ж це поки неможливо в нас? Тому, що парламент це відображення нашого суспільства, що нагадує лебедя, рака і щуку.

У такому стані нічого нічого і ніколи в історії не досягав. Бо якщо взяти приклад Росії і її війни, які там йдуть, чи Білорусь, де проходять не менш складні процеси, хіба вони дали результати? Все-таки найбільш мудрою можна назвати діяльність саме нашого Президента Л.Д.Кучми, який не вдався до авторитарних методів і намагається вирішувати проблеми демократичним шляхом.

Кажуть, в Україні немає свободи слова, немає демократії. Це несправедливо. Скажіть, будь ласка, хто потерпів від того, що пишуть і кажуть засоби масової інформації про політику Президента і уряду? І в цьому є велике завоювання України і особиста заслуга її Президента, що в нас існує свобода слова.

Велике завоювання України і в утворенні "Злагоди". Це альтернатива "броунівському руху", в нашій політиці. "Злагода" – це посередник між владою і людьми. Основне – знайти соціально-економічний механізм впливу людей через потужне громадсько-політичне об'єднання на державну політику. Таке об'єднання можливе і при наступних виборах до Верховної Ради. Саме в "Злагоді" з повним порозумінням співпрацюють сьогодні і є співголовами перший Президент України Л.М.Кравчук і другий голова Верховної ради І.С. Плющ, і нині діючий Прем'єр-міністр В.П.Луцький. В них єдина позиція з Президентом України. А чи може бути таким же одностайним в своїй діяльності наш парламент? Може. Найяскравіший приклад – прийняття Конституції України. А є приклад об'єднується проти Президента і при подоланні вета на той чи інший закон збирає дві третини голосів. Чому з інших питань немає такої одностайності? Таку можливість порозуміння з парламентом матиме Президент, якщо буде обраний на другий термін. І не тільки він, а й депутати Верховної Ради.

А чи можлива взагалі ефективна модель влади в Україні? Поки ні. Що, на мій погляд, потрібно зробити?

Перш за все, мати двопалатний парламент. Тим самим не тільки підвищиться ефективність законодавчої діяльності, а вона буде більш продуманою, виваженою, концентрованою, допоможе вирішити проблему рівного представництва і рівних можливостей регіонів.

Ще одне слід законодавчо закріпити – вибори губернаторів. Зі мною багато фахівців у цьому не погоджуються. Для реалізації будь-якої програми, як я вважаю, потрібне кадрове забезпечення – добре підготовлені, високопрофесійні спеціалісти. Нам бракує, що не всі ділянки управління очолюють такі люди. А чи є можливість для цього

? Є, і це можна довести багатьма прикладами. Але механізм утворення інституту губернаторів повинен бути більш демократичним, конкурентноздатним, що зменшить вплив на цей процес фінансових олігархів, грошей. Хочу запропонувати такий варіант: Президент призначає головою обласної адміністрації того, хто був обраний сесією обласної ради. Можна залишити і стару схему, але Президент при призначенні голів обласних адміністрацій повинен радитися, враховувати думку владних і політичних структур регіонів. Це, в свою чергу, посилює відповідальність регіональних лідерів за соціально-економічний стан областей і районів та розвиток самоврядування.

Тепер поговоримо про вищі щабелі виконавчої влади. Тут можна розглянути ще одну ідею – створення коаліційного уряду, врахувавши при призначенні міністрів пропозиції парламентських фракцій і груп, політичних сил, найбільш відомих в Україні політиків. Все залежить від того, яким чином будуть висловлені їхні пропозиції. Але при цьому й вони мають нести відповідальність за результати діяльності призначеного таким чином вищого ешелону виконавчої влади.

Яким же може бути найбільш раціональний варіант? Це Президент на чолі партії, яка перемагає на виборах до Верховної Ради, і таким чином вона отримує "контрольний пакет" управління. Воно і є в багатьох країнах Заходу в Сполучених Штатах Америки, в тих же Німеччині, Франції, яка за моделлю найбільш схожа на Україну, в республіках, які були раніше в соціалістичній системі: Польщі, Литві. Це дає змогу виконавчій структурі найкоротшим шляхом, без стресів брати на себе відповідальність за відпрацювання і здійснення тієї чи іншої програми розвитку, а парламенту без зволікань її приймати. Тоді кожен на своєму рівні нести відповідальність за соціально-економічний стан країни.

Нова система державного управління в Україні має бути створена шляхом проведення адміністративної реформи. Бо існуюча система є внутрішньо суперечливою, гальмує розвиток країни. В ході проведення цієї реформи, як на мій погляд, повинен бути розв'язаний цілий ряд завдань: формує в ця ефективної організації виконавчої влади, як на центральному, так і на місцевих рівнях управління; формування сучасної системи місцевого самоврядування; запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади і органів місцевого самоврядування; створення сучасної системи підготовки та перепідготовки управлінських кадрів; запровадження раціонального адміністративно-територіального устрою.

При цьому має відбуватися не сліпе скорочення штатів, а функціональна перебудова управління на основі системного підходу. При цьому державна "машина", не повинна гальмувати, а тим більше зупинятися, бо в нас немає часу на ці зупинки. Треба постійно рухатися вперед, щоб вийти з критичного соціально-економічного стану і почати шлях до розвитку держави.

Треті вибори Президента будуть не просто виборами керівника держави, а вибором стратегічного шляху розвитку країни. Це наш іспит на зрілість. Хотілося б, щоб цей іспит ми склали успішно. Саме від цього залежить майбутнє України. Щоб кожен з нас з часом, або наші діти, могли сказати просто, без усіляких додатків: "Моя держава, моя Україна, мій Президент!" Саме без усяких додатків: незалежна, суверенна, соборна, бо це буде зрозуміле і так.

Володимир УДОВИЧЕНКО,
Славутицький міський голова, голова Асоціації міст Київщини, доктор економічних наук.